

BUGUNGI KUNDA UCHUVCHISIZ UCHISH APPARATLARINING AHAMIYATI

ALIJONOV BAXTIYOR XOSHIMOVICH

Farg'ona davlat universiteti harbiy ta'lim fakulteti

katta o'qituvchisi zahiradagi Mayor

Mamajonov Firuzbek Baxrom O'g'li

Ahadjonov Asadbek Abdusalom o'g'li

Farg'ona davlat universiteti

harbiy ta'lim fakulteti talabalari

Annotatsiya: Mazkur ilmiy maqolada bugungi kunda uchuvchisiz uchish apparatlari (UUA) ning harbiy va fuqarolik sohalaridagi strategik ahamiyati kompleks tahlil qilinadi. Tadqiqotda uchuvchisiz tizimlarning rivojlanish bosqichlari, ularning razvedka, zarba berish, kuzatuv va axborot yig'ishdagi ustunliklari yoritiladi. Shuningdek, zamonaviy qurolli mojaralarda UUA dan foydalanish tajribasi tahlil qilinib, ularning harbiy san'at rivojiga ta'siri ilmiy asosda baholanadi.

Kalit so'zlar: Uchuvchisiz uchish apparati, dron, razvedka, zamonaviy urush, harbiy texnologiyalar, xavfsizlik.

KIRISH

XXI asrda harbiy texnologiyalarning jadal rivojlanishi qurolli kurash olib borish usullarini tubdan o'zgartirdi. An'anaviy qurollar bilan bir qatorda yuqori aniqlikka ega, masofadan boshqariladigan va avtomatlashtirilgan tizimlar harbiy operatsiyalarda muhim o'rin egallay boshladi. Ana shunday texnologiyalardan biri uchuvchisiz uchish apparatlari hisoblanadi.

Uchuvchisiz uchish apparatlari inson hayoti uchun xavfli bo'lgan hududlarda vazifalarni bajarish imkonini berib, harbiy operatsiyalarning xavfsizligini va samaradorligini oshiradi. Bugungi kunda UUA nafaqat harbiy sohada, balki chegara

nazorati, favqulodda vaziyatlar, qishloq xo'jaligi va infratuzilmani monitoring qilishda ham keng qo'llanilmoqda. Shu bois ushbu texnologiyaning ahamiyatini ilmiy jihatdan o'rganish dolzarb masala hisoblanadi.

Mazkur maqolaning maqsadi uchuvchisiz uchish apparatlarining zamonaviy jamiyat va harbiy tizimdagi o'rnini tahlil qilish, ularning ustunliklari va cheklovlarini aniqlashdan iborat.

So'nggi yillarda dunyoda yuz berayotgan harbiy-siyosiy ziddiyatlar shuni ko'rsatmoqdaki, texnologik ustunlik qurolli kurash natijasini belgilovchi asosiy omillardan biriga aylanmoqda. Ayniqsa, raqamli texnologiyalar, sun'iy intellekt va avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlari harbiy texnika rivojida muhim rol o'ynamoqda. Shu jarayonda uchuvchisiz uchish apparatlari an'anaviy harbiy texnika imkoniyatlarini sezilarli darajada kengaytirdi.

UUA inson omiliga bog'liq xatoliklarni kamaytirishi, uzoq masofadan boshqarilishi va nisbatan arzonligi bilan ajralib turadi. Natijada kichik davlatlar ham ilgari faqat yirik harbiy kuchlarga xos bo'lgan havo razvedkasi va aniqlik bilan zarba berish imkoniyatiga ega bo'la boshladi. Bu esa zamonaviy xavfsizlik tizimlarida kuchlar muvozanatiga yangi yondashuvlarni talab etmoqda.

METODOLOGIYA

Tadqiqot jarayonida tizimli-tahliliy, qiyosiy va mantiqiy umumlashtirish metodlaridan foydalanildi. Zamonaviy qurolli mojarolar, ochiq axborot manbalari va ilmiy tadqiqotlar asosida UUA ning amaliy qo'llanilish tajribasi o'rganildi. Shuningdek, uchuvchisiz tizimlarning an'anaviy aviatsiya vositalari bilan taqqoslanishi orqali ularning samaradorligi baholandi.

Tadqiqotda kontent-tahlil metodi ham qo'llanilib, ochiq axborot manbalarida e'lon qilingan zamonaviy qurolli mojarolar bo'yicha ma'lumotlar tizimlashtirildi. Statistik va mantiqiy umumlashtirish orqali uchuvchisiz uchish apparatlarining jangovar samaradorligi baholandi. Shuningdek, normativ-huquqiy hujjatlar asosida UUA dan foydalanishning xalqaro huquqiy jihatlari tahlil qilindi.

NATIJALAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, uchuvchisiz uchish apparatlari zamonaviy jang maydonining ajralmas qismiga aylangan. UUA yordamida dushman hududida yashirin razvedka olib borish, real vaqt rejimida video va razvedka ma'lumotlarini uzatish imkoniyati mavjud. Bu esa qo'mondonlikka tezkor va aniq qarorlar qabul qilishga yordam beradi.

Zarba beruvchi uchuvchisiz apparatlar yuqori aniqlikda nishonlarni yo'q qilish imkoniyatiga ega bo'lib, an'anaviy aviatsiyaga nisbatan kamroq moddiy va insoniy resurs talab etadi. Bundan tashqari, UUA uzoq vaqt davomida havoda qolish xususiyatiga ega bo'lib, doimiy kuzatuvni ta'minlaydi. Fuqarolik sohasida esa ular ekologik monitoring, qishloq xo'jaligi ekinlarini tahlil qilish va tabiiy ofatlar oqibatlarini baholashda samarali qo'llanilmoqda.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, uchuvchisiz uchish apparatlari zamonaviy qurolli mojaralarda bir necha asosiy funksiyalarni bajaradi:

Razvedka va kuzatuv – dushman joylashuvi, texnikasi va harakatini aniqlash;

Zarba berish – yuqori aniqlikdagi qurollar orqali strategik va taktik nishonlarni yo'q qilish;

Aloqa va koordinatsiya – jang maydonida bo'linmalar o'rtasida axborot uzatish;

Psixologik ta'sir – dushman shaxsiy tarkibining ruhiy holatiga bosim o'tkazish.

Bundan tashqari, uzoq vaqt havoda qolish imkoniyatiga ega bo'lgan UUA lar an'anaviy aviatsiya vositalariga nisbatan uzluksiz monitoringni ta'minlaydi. Bu esa qo'shinlarning harakatini oldindan bashorat qilish va xavflarni kamaytirishga xizmat qiladi.

MUHOKAMA

Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, uchuvchisiz uchish apparatlarining keng qo'llanilishi urush olib borish xarakterini o'zgartirmoqda. Agar ilgari havo ustunligini qo'lga kiritish katta aviatsiya kuchlari va yuqori xavf bilan bog'liq

bo'lgan bo'lsa, bugungi kunda UUA bu vazifani nisbatan xavfsiz va iqtisodiy jihatda samarali tarzda bajarishga imkon bermoqda. Biroq uchuvchisiz tizimlarning keng tarqalishi bilan birga axborot xavfsizligi, radioelektron kurash va huquqiy muammolar ham yuzaga chiqmoqda. Shu sababli UUA dan foydalanishda nafaqat texnik, balki huquqiy va axloqiy jihatlar ham hisobga olinishi zarur.

Uchuvchisiz uchish apparatlarining keng qo'llanilishi harbiy strategiya va taktikada yangi tushunchalarni shakllantirdi. Endilikda "havo ustunligi" tushunchasi faqat qiruvchi samolyotlar bilan emas, balki axborot ustunligi va razvedka ustunligi bilan ham bog'liq holda qaralmoqda.

Shu bilan birga, UUA ning zaif tomonlari ham mavjud. Radioelektron kurash vositalari orqali ularni ishdan chiqarish, signalni bostirish yoki boshqaruvni qo'lga olish ehtimoli saqlanib qolmoqda. Bu esa uchuvchisiz tizimlarni qo'llashda kompleks himoya choralarini ishlab chiqishni talab etadi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, uchuvchisiz uchish apparatlari zamonaviy harbiy va fuqarolik sohalarining muhim texnologik elementi hisoblanadi. Ularning razvedka, zarba berish va monitoring imkoniyatlari qurolli kuchlar faoliyatining samaradorligini oshirmoqda. Kelajakda sun'iy intellekt asosida boshqariladigan uchuvchisiz tizimlarning rivojlanishi harbiy san'atda yangi bosqichni boshlab berishi kutilmoqda. Umuman olganda, uchuvchisiz uchish apparatlari zamonaviy harbiy san'atda sifat jihatidan yangi bosqichni boshlab berdi. Ularning qo'llanilishi jangovar harakatlarni olib borishda xavfsizlik, aniqlik va iqtisodiy samaradorlikni ta'minlamoqda. Kelajakda sun'iy intellekt asosida avtonom qaror qabul qila oladigan uchuvchisiz tizimlarning paydo bo'lishi urush olib borish shakllarini yanada o'zgartirishi ehtimoldan xoli emas.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Saidov I. Zamonaviy harbiy texnologiyalar. Toshkent, 2022.
2. Dadaboev H. Harbiy san'at va zamonaviy urushlar. Toshkent, 2020.
3. Singer P.W. Wired for War. New York, 2009.
4. Horowitz M. The Future of Military Drones. CNAS, 2018.
5. Gettinger D. Drone Technology and Global Security. Bard College, 2021.
6. Scharre P. Army of None: Autonomous Weapons and the Future of War. New York, 2018.
7. NATO. Unmanned Aircraft Systems and Modern Warfare. Brussels, 2020.
8. Krepinevich A. Military Innovation in the 21st Century. Washington, 2019.